

1 november 2008

Mer kan göras åt landsbygdens (kultur)arv i Sverige!

Det här är det ideella nätverket *Landscape & Citizen's* bidrag till Skuggutredningens fantastiska initiativ. Under det europeiska "interkulturella året 2008", vill jag som en av massor med "skuggkulturarbetare" till den pågående Kulturutredningen i vårt land gärna genom mitt nätverk komma till tals med kulturens instanser och svara på frågan - som jag ser den - *"Hur ska Sverige bli ett världsledande kulturland?"*

Dessa synpunkter anknyter närmast till Kulturutredningens uppdrag om att se över *"förutsättningarna att bredda ansvaret för kulturverksamhet i samhället hos både offentliga organ och enskilda aktörer, liksom: "prioriteringar av statens insatser, t ex för hur kulturpolitiken kan samspela med andra relevanta samhällsområden (se <<http://www.sou.gov.se/kulturutredningen/omutredningen/index.htm>:*

Jag skriver i punktform för att *försöka* (men jag känner mina brister) inte bli mer långdragen än nödvändigt - eventuellt lämpliga citat har markerats. Kanske är det något som passar i skådespelares mun vid den verkliga långdragningen på Orienteatern den 17:e?

- Först till er fråga. Men varför avkräva ett land på 9 miljoner invånare i Europas periferi att bli "*världsledande*" på kulturområdet?! Det förstår jag inte. Jag menar att det viktiga är att uppdatera vårt kulturarv så att t ex stad-och-land i vårt avlånga land kan hållas rimligt attraktiva och så att besökande och turister - så välbehövligen i det lilla landets (ekonomi) och kultur! - kan känna sig väl omhändertagna och rentav komma tillbaka. Det finns en nationalistisk biton i frågan, tycker jag! Och säger med gamle Gustav Fröding, som ofta ringaktats men visat sig bra att visa upp vid högtidliga tillfällen, att Sverige nog kunde vara ett trevligt land och svenskarna ett älskvärt folk "*om vi bara icke skröte så mycket!*"
- *I en undersökning av bl a Boverket förra året, som handlade om "landskapets upplevelsevärden" visade det sig att utan jämförelse viktigast för tillfrågade svenskar var att det var "vackert" omkring dem där de bodde. Detta kan jämföras med att 93 % av fransmännen i en motsvarande undersökning sagt sig anse att "landsbygdens arv" måste skyddas och lyftas fram. Synliggöras, m a o, så att det vackra syns...*
- Längtan efter skönhet där man bor - är inte det också ett **kulturkrav**, eller i varje fall önskemål, som en nations medborgare kan ställa på sina berörda myndigheter? I ett sådant krav ser jag inte någon nationalism...
- Däremot kan Sverige bli bättre, och positivt var t ex beskedet i förgår från Kulturrådet att massor med fria teatergrupper nu kommer att få bidrag för 2009, och *att Kulturrådet särskilt prioriterat teatergrupper med ett interkulturellt och internationellt perspektiv och som "turnerar och spelar barn- och ungdomsteater utanför storstäderna."* Det är i skärningspunkten mellan stad-och-land och kulturöverföringen mellan dem mitt inlägg hamnar.

- På ett sätt kan man väl också säga att i Sverige utanför de tre storstadsregionerna finns det en jättestor och historiskt och kulturellt sett helt försummad landsbygd! Nio miljoner själar och i perifert läge dessutom – ja, det är inte lätt... Men hur får vi idag "ut" kulturen till denna svenska landsbygd? Ja, där har alltså Kulturrådet tagit ett initiativ. Men borde det inte även finnas fler exempel på att - i Europa och EU 2008-2009 – Sverige tar "in" mer av, låt oss säga, genuina krav på kulturarvet från landsbygdens människor? Fler genuina möten mellan stad-och-land? Våra ärligt sagt provinsiella svenska städer skulle då även kunna bli lite mer lika andra städer i Europa, i meningen städer där "interkulturen" mellan stad-och-land ofta hänger med, på en större demografisk täthet, om inte annat.
- Jag vill berätta om ett kulturarvsprojekt som genomfördes i Frankrike åren runt millennieskiftet och innehöll erfarenheter, som jag tycker bör ha förutsättningar att fogas in i den svenska land-stad-verkligheten, med start 2009 - "svenskt europaår" på en EU-ordförandeskapet. Jag har redan en gång presenterat idén för Kulturministern inför en konferens om "**landsbygdens arv**" i Sibiu, 2007 års europeiska kulturhuvudstad, så det här är delvis resumé, delvis ny påfyllnad om vad detta intressanta **kulturmöte** gav.
- Frankrike tyckte att man varit dålig på att skydda landsbygdens kulturarv och kulturer runt år 2000. På dåvarande socialistiske Kulturministern Jacques Langs förslag gavs kulturanthropologen Isac Chiva i uppdrag att komma med ett bra förslag på vad som kunde göras. *Det ledde till en lika ovanlig som intressant överenskommelse mellan de franska jordbruks- och kulturministerierna om att, som den projektansvarige skrev:*

« donner aux populations rurales les moyens de maîtriser et de s'approprier les bénéfices de la mise en valeur de leur patrimoine .»

- (Här kommer ett erkännande, att jag finner det ganska naturligt att i en "skuggutredning" till Kulturutredningen här framföra detta budskap på det originalspråk det författades på! Inom parentes sagt, talar vi ju i detta sammanhang ofrånkomligen även om kulturens mer, eller mindre, belåtna **kulturarbetare**, och deras villkor. Alltså är det lite intressant vad vi, som beviljats dyra studielån av Staten för att som entusiastiska svenska studenter en gång i tiden ha kunnat bedriva t ex franskstudier, i vår tur kan lämna tillbaka till Staten. Franska: till vad nytta lärs detta språk ut vid svenska högsäten, om dessa kunskaper i realiteten sedan inte kan tas i bruk på ett seriöst sätt inom landet, för landet? Se där en annan "kulturfråga")
- I kulturlandet Frankrike uppfattade man att allt som fanns uppfört och utspritt i landsbygdens mångfacetterade landskap av människorna där var ett "landsbygdsarv", och att detta var hotat. Det var hotat för att den **ekonomiska** och **sociala utvecklingen** under senare år – inklusive globaliseringens påfrestningar - medverkat till att landsbygden nu inte var i självklart skick att lämnas över till kommande generationer.
- *Det intressanta är att där har de fått medhåll av andra och att inalles 29 andra europeiska länder, inklusive Frankrike, anammat begreppet "hållbar utveckling" i dess allmänmänskliga tolkning. Dessa länder har alla ratificerat den europeiska landskapskonventionen. Tyvärr har Sverige ännu inte gjort detta.*
- (Denna konvention har ett favoritbegrepp, "helhet"; var det kanske därför de franska jordbruks- och kulturministerierna fann att de kunde göra gemensam sak?)
- *Ni har säkert hunnit gissa att mitt ärende som "skuggutredare" är att slå ett slag för att detta landsbygdens arv – i många bemärkelser ett kultur arv – skall få komma högt upp på agendan även hos oss!*
- *Detta bör i så fall ses för vad det är: ett kulturellt nytänkande i Sverige! Som vi verkligen behöver.*

- Vi ska heller inte glömma att det är i tider av tilltagande lokalpatriotism och grupp- och sekttänkande, som kulturen får en särskilt viktig politisk roll, nämligen genom att kunna peka på mer övergripande och för alla giltiga sammanhang. Att se och erkänna landsbygdens arv är alltså motsatsen till bakåtsträveri.
- *Nu skall jag översätta det franska citatet härövan. Det betyder: "att ge landsbygdsbefolkningarna de verktyg de behöver för att kunna kontrollera och till egen fördel bruka de frukter en förstärkning av deras arv kan ge dem."*
- (Observera igen den eleganta pluraländelsen i franskan: befolkningar; hur kan man skapa en **mångsidig** kultur även i landsbygdsmiljö, så att vi inte alltid tror att det måste röra sig om ett kollektivt neutrum, landsbygdens **folk**, ungefär som fårscockar eller kossor? Eller, för att tala med den försmädliga Strindberg, som om det rör sig om några obekanta personer, som gissningsvis (fast egentligen ointressant) "*handlar med bräder*".)
- "Landsbygdens arv" i det franska kulturarvsprojektet runt 2000 handlade om hur de som de som "brukade landsbygden" eller bodde på landet och intresserade sig för detta uppfattade och såg landskapet omkring sig och dess tillstånd.
- Att "se", "höra", "känna", "lyssna". Förstå. Det är nu det blir intressant.
- Det som finns utanför våra tre storstadsområden - landet, "vischan", hur vi väljer att beteckna detta ganska obestämda "något" behöver "medvetandegöras" för oss alla. (Den europeiska landskapskonventionen talar om, Artikel 6 - Särskilda åtgärder A: "*att öka medvetenheten i det civila samhället, privata organisationer och hos offentliga myndigheter om landskapens värde, deras roll och om förändringar i landskapen.*")

- I det annars hierarkiska Frankrike beslöt man sig då för att "medvetandegöra" intresserade i form av ett pedagogiskt konststycke, som gick ut på att de själva skulle kunna iakta landskapet omkring - och på så sätt lära sig värdesätta och värdera det... Medborgarna i landets 22 Regioner uppmanades ge sig ut i landskapet och inte glömma att ha "kulturarvsglasögonen" på...
- Medborgarna - med dem avses i denna kulturella "skuggutredning" inte minst **civilsamhället** - hembygdsföreningar, folkbildningsinstanser, deras intressenter, m m. Men självklart handlar det även om traditionella och legala ägare och brukare, bönderna.
- *Om man har sin livsmiljö på landet, något som fortfarande är legitimt – människor kan inte heller alltid avkrävas medvetna "val" i dessa ting, som ibland påstås - har man då inte rätt att låta sin "värderande blick" omfamna vad man ser omkring sig? Kanske för barnens skull? Eller för kulturarvet i en fastighet, i ett visst landskap? Och sen meddela sig om resultatet till andra, som tar ens synpunkter på allvar?*
- *Denna fråga är i landskapskonventionen mer än så: det är en levande tanke. Sverige, som 2009 för andra gången blir en viktig aktör i EU-sammanhang bör känna ett särskilt ansvar för denna konvention och dess ratificering!*
- En **guide för landsbygdens arv** togs fram i tvärvetenskapligt samarbete och med tydliga representanter för **natur & kulturaspekter**. Den är även föremål för ett svenskt pågående projekt.
- Denna guide har ett **sociokulturellt** syfte: den är ett exempel på "upptäckandets pedagogik", där det ideologiska får stå tillbaka för **deltagande observation**, som metod. Syftet är att visa hur man kan observera landsbygdsarvet i olika delar, konkret.

- Jag hänvisar för detaljer till informationen på Landscape&Citizen's hemsida, www.landscapecitizens.se ! Det vore roligt att möta förståelse och intresse för projektet även nationellt.
- Ändå var allt är inte frid och fröjd i Frankrike. Man menade sig t ex inte ha fått med sig media på tåget. "*Landsbygden? Den säljer inga lösnummer!*" hette det. Notera, detta var i ett land, som har en av världens mest välbesökta landsbygder! - Hur mycket anser den svenska Kulturutredningen och -departementet att den svenska landsbygden, även kallad glesbygden, är representerad i våra medier? I vad mån ges denna en egen röst? Vilken bild får omvärlden av svensk landsbygd? Och vilken bild skulle denna omvärld sannolikt behöva ha med sig, för att i sin tur sprida budskapet att detta svenska land, summa summarum, stad + land, faktiskt är – hyfsat - **attraktivt**???
- Till och med i **kulturpolitikens** land *à priori*, fanns det många som valde att missförstå projektet. En del fransmän såg inte med blida ögon på att traditionellt hierarkiska ministärer, som Jordbruk och Kultur, här påtagit sig en roll som något slags animatörer/projektmakare, samordnare av ett landsbygdsarvsprojekt.
- Jordbruksorganisationerna var inte heller så odelat entusiastiska. "*Var fanns intresset för dem?*" undrades.
- "*Ändå är samhällets förväntningar på jordbrukarna lika mycket grundade på produktkvalitet, som på ansvarsfull skötsel av (kultur)arvet: landskap, byggnader". Där fick de.*
- Därför anses resultatet av kulturarvsprojektet ha blivit olika beroende på **region**. Själv kan jag dock intyga, som boende i Regionen i Alsace vid tillfället att man nog tog starka intryck. Och inte bara där.

- Det viktigaste resultatet var att det skapade fler, hållbara, **öppna nätverk** inom ett område som traditionellt fortfarande anses kulturellt ointressant och detta vid en tidpunkt, när landet hade många ögon riktade mot sig. Det fanns en frisk fläkt av innovation och nytänkande kring landsbygdens sociala ekonomi i luften, i Frankrike år 2000; EU-initiativet LEADER låg i luften...
- Det spreds även en uppfattning som knappast är oväsentlig att uppgiften att ta hand om landsbygdens arv delas av myndigheter och berörd befolkning gemensamt; det är inte enbart landsbygdens traditionella intressegrupper, som kan skapa en långsiktigt hållbar utveckling där, jmf nu pågående finanskris...
- Därtill bidrog projektet till att skapa attraktivitet på landsbygden. Det är ju delvis är en **estetisk fråga**, alltså kultur!
- **Medborgaren**, det är inte samma sak, som den i en gullring i nosen kringfösta och sönderstressade konsumenten . Hon eller han är som medborgare de som tillsammans med andra viktiga aktörer kan hjälpa samhället, när det gäller att sätta fokus på vad som behöver göras i landskapet, genom att se det; hon/han bidrar till dialog, kultur, outhärlig civilisation.
- **"MER MAKT ÅT KULTURPOLITIKEN I SVERIGE!"**

Eva Salevid

Landscape & Citizens

Ovanstående sammanfattar främst ett bidrag, av **Jean Moulias**, som framfördes vid konferensen *Paysage et patrimoine rural/ Landskap och landsbygdsarv* i Sibiu, 20-22 september 2007, under rubriken « L'opération Patrimoine rural ». Det meddelas härmed Kulturutredningen för kännedom. För mer information, se hemsida och länken

http://www.landscapecitizens.se/pdf/lander/Sibiu_Provisional_proceedings_actes_provisoires_24_oct07.pdf